

Науковий діалог «Схід-Захід». Матер. III всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю. (м. Кам'янець-Подільський, 7 червня 2014 р.): у 4-х частинах. – Д. : Видавництво «Інновація», 2014. – Ч. 2. – 176 с. (С. 120-123)

Комунікативна компетентність

У статті здійснюється аналіз поняття «комунікативної компетентності», та акцентується увага на тому, що у процесі опанування комунікативною сферою людина запозичує з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і віртуальних форм. Компетентність припускає вміння змінювати глибину й коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим партнерами по спілкуванню.

Ключові слова: спілкування, компетентність, комунікація, розвиток, діалог, інформаційне суспільство, особистість, комунікативна культура.

Необхідність у спілкуванні є однією з найважливіших соціальних потреб, яка з розвитком особистості розширюється і поглиблюється за формою та змістом. Акт спілкування з навколишнім середовищем становить невід'ємну частину реалізації життєвого шляху й освоєння життєвої компетенції особистості для того, щоб найкращим чином уміти орієнтуватися у власному соціально-психологічному просторі, часі та внутрішньому світі.

В сучасному інформаціональному суспільстві, коли інформація стає вищою цінністю, а інформаціональна культура людини – визначальним фактором професійної діяльності, змінюються й вимоги до системи життєдіяльності, відбувається істотне підвищення її статусу.

Кожен комунікативний акт реалізується через взаємодію конкретних особистостей, тому сучасна культура спілкування характеризується такою психологічною складовою, коли суб'єкти соціальної взаємодії під час діалогу виходять за межі формально-рольового, світського та наукового спілкування, тобто, коли вони прагнуть до комунікації на більш глибокому рівні. В даній ситуації їхня взаємозацікавленість змушує враховувати особистісні риси співрозмовника, що є важливим компонентом комунікативної компетенції.

Комунікативна компетентність є досить складним комплексним поняттям

і знаходиться на стику ряду наук: соціальної психології, лінгвістики, психолінгвістики, філософії, соціології та ін. Аналіз великої кількості літератури показує, що поняття «комунікативна компетентність» однозначно та досить точно не визначено. Дотепер воно розуміється дослідниками по-різному й містить у собі безліч не цілком сумісних один з одним речей. Звідси й безліч трактувань цієї категорії.

Поняття «комунікативна компетентність» є однією з важливих наукових категорій, вивчення якої розпочалося ще в 60-70-х роках ХХ ст. На сьогодні, як зазначає О.Краєвська, існує значна кількість досліджень присвячених цій програмі. Разом з тим учені постійно вказують на виняткову важливість і точність визначення даного терміна, «тому, що представники різних галузей знань описують це поняття з позиції власних інтересів і підкреслюють у ньому те, що є найсуттєвішим для цієї науки». [1, с.17].

Поняття «комунікативна компетентність» (від лат. *communico* – роблю загальним, зв'язую, спілкуюся і *competens* (*competentis*) – здатний) означає сукупність знань про норми і правила ведення діалогу, суперечки, переговорів і т. ін. [2, с.107].

К.Хоруженко це поняття розглядає як підготовленість людини до культурного спілкування з іншими людьми [3, с.185].

Низка авторів пояснюють комунікативну компетентність через поняття «здатності» (О.Аршавська, М.Вятутнев, Д.Ізаренков, Д.Крістел, С.Савіньйон та інші). У роботах цих вчених комунікативна компетентність розглядається як здатність використовувати мову в тій або іншій сфері спілкування.

Так, наприклад, М.Вятутнев зазначає на тому, комунікативна компетентність – це здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно, у взаємодії зі співрозмовниками [4,с.40].

Д.Ізаренков виокремив у тлумаченні поняття «комунікативна компетентність» істотні ознаки:

1) віднесеність комунікативної компетентності до класу інтелектуальних здібностей індивіда;

2) сфера прояву цих здібностей є діяльним процесом, необхідною ланкою якого виступає мовний компонент, так звана мовленнєва діяльність. Зважаючи на це, автор уточнює зміст комунікативної компетентності, вказуючи на те, що:

- а) ця здатність до спілкування є складним, набутим умінням, яке формується або у процесі природного пристосування людини до умов життя в певному мовному середовищі, або за допомогою спеціально організованого навчання;
- б) ця здатність може знайти вияв в одному або в декількох видах мовленнєвої діяльності. Таке уточнення дозволило авторам визначити комунікативну компетентність «як здатність людини до спілкування в одному, кількох або всіх видах мовленнєвої діяльності, яка становить набуту в процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання особливу властивість мовленнєвої особистості» [5, с 19].

На думку О.Казарцевої [6] – комунікативна компетентність – це знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та породження власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування.

Отже, беручи до уваги роздуми науковців стосовно поняття комунікативна компетентність, можемо підсумувати, що останнє вимагає певної сформованості знань, навичок і вмінь, які здобуваються в процесі спеціально організованого навчання.

Сам процес формування комунікативної компетенції відбувається в умовах безпосередньої взаємодії, тому її можна визначити як результат досвіду між людьми. Важливо відзначити, що цей досвід є результатом не лише безпосередньої взаємодії, а також і опосередкованої, в тому числі з театру, кіно, літератури, з яких індивід отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішення. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичує з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і віртуальних форм. Компетентність припускає вміння змінювати глибину й коло спілкування, розуміти й бути зрозумілим партнерами по спілкуванню.

З погляду психології комунікативна компетентність є цілісним структурним утворенням, що втілює в собі й поведінкові елементи. До перших відносять знання відповідних засобів та їх адекватне використання, до других адаптацію до ситуації.

Людське спілкування є центральним об'єктом комунікативної культури. Остання являє собою систему поглядів і дій, які служать індивіду моделлю орієнтування і об'єктом досягнення мети в спілкуванні з іншими людьми. До комунікативної культури індивіда слід віднести вміння легко і швидко встановлювати контакт у процесі спілкування, вчасно проявляти гнучкість, психологічний і професійний такт, емоційну стійкість, володіти мовою, мімікою і пантомімікою, доречно застосовувати жарт і гумор, уміння користуватися мовним етикетом, аргументувати свою точку зору, використовувати різні методи організації спілкування, користуватися законами логіки тощо.

Наявність у людини комунікативної компетенції розкриває перед нею широкий спектр можливостей для активної взаємодії з представниками інших культур, вона постає як інтегральна якість особистості в соціумі, містить у собі установки, стереотипи, позиції спілкування, цінності особистості її творчий потенціал. Загалом, комунікативна компетентність має декілька джерел розвитку в процесі становлення особистості людини: трансляція комунікативних умінь у процесі міжособистісної взаємодії з іншими людьми, оволодінням культурною спадщиною, спостереження за поведінкою інших людей, аналіз актів комунікації та програвання в уяві комунікативних ситуацій. Даний розвиток можливий з погляду двох підходів: спрямованість на знаходження багатой різноманітної палітри спілкування та подолання труднощів, що можуть виникати у процесі спілкування.

У сучасному світі комунікативна компетентність, а радше, інформаційно-комунікативна компетентність особистості розглядається нами як частина соціокультурної компетенції людини, що дає змогу їй існувати в світі символів, знаків та соціальних кодів.

Інформаційно-комунікативна компетентність особистості всюди виступає

як можливість людини, з одного боку, орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого — нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій. Інформаційно-комунікативна компетентність передбачає вміння самостійно шукати, вибирати, аналізувати та передавати інформацію.

Отже, слід зауважити, що здатність до комунікативної компетентності притаманна всім представникам *Homo sapiens*, але та чи інша реалізація цієї здатності культурно зумовлена, вона визначається унікальним індивідуальним досвідом кожної людини, з чого слідує, що при комунікації, яка є процесом обміну повідомленнями постійно відбувається відтворення смислів, тому, що вони не співпадають навіть у людей, які розмовляють однією і тією ж мовою та соціалізувалися в одній і тій же культурі. Комунікативні компетенції мають забезпечити реалізацію свого «я» і виявити творчий потенціал людини, який буде спрямований на збереження всього людства, що є творцем культурних цінностей.

Література:

- Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И.Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. - №2. – С.17-24.
- Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: навч.-метод. посіб. / І.Д.Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204с.
- Хоруженко К.М. Культурология: энциклопедический словарь / К.М.Хоруженко. – Ростов-на Дону: Феникс, 1997. – 640с.
- Вятутнев М.Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах / М.Н.Вятутнев // Русский язык за рубежом. – 1977. - №6. – С.38-45.
- Изаренков Д.И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И.Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. - №2. – с.17 -24.

- Казарцева О.М. Культура речевого общения: теория и практика обучения: учеб. пособие / О.М.Казарцева. – 2-е изд., - М.: Флинт, Наука, 1999. – 496с.